

Die hussitische Revolution. Religiöse, politische und regionale Aspekte, ed. Franz MACHILEK, Böhlau, Wien – Köln – Weimar 2012 (= Forschungen und Quellen zur Kirchen- und Kulturgeschichte Ostdeutschlands 44)

292 s., ISBN 978-3-412-21494-4

Náplň sborníku tvoří převážně příspěvky ze stejnojmenné česko-německé konference, konané v srpnu 2008 na zámku Spindlhof v Bavorsku. Setkání navázalo na řadu konferencí k dějinám husitství, z nichž poslední, zaměřená na reformní impulsy v katolické církvi ve 14. a 15. století, se konala v roce 2001 v Magdeburgu. Řada příspěvků vychází ze studií již publikovaných, což lze nejlépe pochopit u textů, které byly dosud publikovány pouze česky. Sborník je (poněkud nerovnoměrně) rozčleněn do tří tematických celků. Zatímco části „Der Hussitismus – Grundsätzliche Perspektiven“ a „Regionale Aspekte des Hussitismus“ obsahují pět a šest příspěvků, třetí část „Der Hussitismus in der Sicht des 19./20. Jahrhunderts“ tvoří stat jediná.

První část sborníku otevírá práce Georga Denzlera o reformačních snahách v katolické církvi na přelomu 14. a 15. století, do kterých autor včlenil i stručný životopis Jana Husa a pohled na kořeny husitských artikulů. V otázce povahy kostnického synodu autor konstatuje, že nebyl reformním koncilem, jelikož žádných podstatných reforem nedosáhl. Podobně nahlíží i na koncil basilejský, byť zde se vyřčení jednoznačného soudu vyhnul. Peter Hilsch v dalším příspěvku shrnuje Husovo kurikulum a okolnosti jeho kauzy. Jde v zásadě o výtah autorovy knihy *Johannes Hus. Prediger Gottes und Ketzer* a jeho hlavní teze, že prohlášení Jana Husa za kacíře byla záležitost církevněprávní a nikoliv teologická, je tak spíše osvěžením paměti než novým objevem. Tím je naopak příspěvek Dušana Coufala, jenž předkládá precizní srovnání dvou redakcí Rokycanovy obrany kalicha na basilejském koncilu. Autor přesvědčivě dokazuje, že redakce, vzniklá v Čechách a dříve považovaná za pokoncilovou úpravu pro domácí prostředí, je ve skutečnosti přípravou řeči, kterou Rokycana sepsal před odjezdem do Basileje. Autor zdůvodňuje změny, ke kterým Rokycana přistoupil ve finální basilejské verzi, a činí závěry ohledně Rokycanovy přípravy na koncil, stylu argumentace a obecného stavu husitské teologie.

Stat Blanky Zilynské rozvíjí autorčino celoživotní téma – husitské synody. Analyzuje jejich specifika, zejména podobnost s univerzitními

disputacemi, a hodnotí jejich významnou zprostředkovací roli. Vývoj v Čechách 15. století pak autorka porovnává s reformačními synodami 16. století a přesvědčivě zde nachází mnohé analogie bez zjevné vývojové kontinuity. Rovněž Jaroslav Boubín přispěl shrnutím svého hlavního badatelského tématu, kterým je dílo Petra Chelčického. Rozebírá zejména jeho názory na společenské uspořádání, jeho apokalyptickou vizi světa a kritiku struktury středověké společnosti, která nemá oporu v bibli. Ze starších výzkumů doplněných o nové postřehy vyšel rovněž Winfried Eberhard, který nastínil problematiku tolerance a koexistence mezi husity a katolíky. Podle autora šlo o první kroky, kterými se evropská kultura učila konfesní toleranci. Tato schopnost ale byla rozvinuta pouze u špiček české šlechty, kde vyrůstala z příznivého podloží zemských zájmů. Větší část obyvatelstva se toleranci učila až pod dojmem dlouhotrvajících bezvýsledných válečných hrůz a teprve poté, co byla tolerance uvedena i do mocensko-politických struktur. Eberhard své úvahy dovádí až do 17. století a nachází zde stejné zákonitosti, které měly ovlivňovat utváření tolerance za husitských válek.

Druhou část sborníku, věnovanou regionálním aspektům husitství, otevírá jeho editor Franz Machilek. Ten přispěl hned dvěma statemi, které se věnují vlivu husitství na historické územní celky v sousedství Čech. V případě Slezska Machilek sleduje roli slezských univerzitních mistrů v boji proti husitskému učení a účasti Slezanů na koncilech v Pise, Kostnici a Basileji, význam Slezska pro první křížové tažení, protihusitské aktivity a dopad spanilých jízd. Autor se věnuje jak slezským církevním institucím, které za husitských válek sloužily jako útluky českých katolických exulantů a jako centra šíření protihusitských traktátů, tak i pozitivním ohlasům husitství ve Slezsku. Machilkova druhá stat je zaměřena na Horní Falc, zejména na Řezno, a věnuje se například zdejšími kacířským procesům, řezenské účasti na jednotlivých protihusitských křižátech i větším husitským vpádům do regionu. Přední místo ve výkladu zaujímají činy řezenských biskupů a falckraběte Jana z Neunburg-Neumarktu, který nad husity v roce 1433 triumfoval u Hiltersriedu. V závěru si Machilek všimá role regionu v jednáních mezi husity a basilejským koncilem a podává výčet lokálních projevů paměti na husitské války. Heike Faltenbacher se ve svém faktograficky hutném příspěvku zaměřila na roli Chebu za husitských válek coby vojenského i komunikačního centra. Nejvíce prostoru dostávají přirozeně chebská jednání vyslanců basilejského koncilu s utrakvisty. Autorka přibližuje velké zatížení

městské pokladny, vedle toho ale charakterizuje válečná léta nárůstem významu Chebu za hranicemi regionu a posílením jeho autonomie ve svazku zemí Koruny české. Přeshraničním vztahům se věnuje i stať Miloslava Polívky, který shrnul své dlouhodobé výzkumy obchodních aktivit mezi Norimberkem a českými zeměmi. Zejména pomocí norimberských listovních register popisuje nouzové obchodní praktiky v době blokády a na otázku, zda norimberští skutečně obchodovali přímo se subjekty na husitské straně, v závěru odpovídá kladně.

Díky nálezů listiny v řezenském městském archivu mohl Franz Fuchs ve svém příspěvku obohatit biografii známého „německého husity“ Ulricha Grünsledera, o němž máme jinak informace především z kroniky Ondřeje Řezenského. Nalezený dokument s Ulrichovou titulací nám umožňuje identifikovat jej s mnohokrát zmiňovaným, avšak anonymním kaplanem v radniční kapli, a zjistit tak mnohé o jeho povolání, příjmech a vazbách na patriciát. Příspěvek Michaely Bleichnerové, pojednávající o vévodství Niederbayern-Straubing za husitských válek, vychází z její disertace obhájené roku 2004. Vedle rekonstrukce válečného dění i každodennosti, precizně rekonstruované na základě vévodských účtů, se autorka věnuje také otázce, proč se husitské války tak specificky zapsaly do kolektivní paměti regionu. K nalezení odpovědi se však zvolené prameny příliš nehodí, a autorka proto závěr, že hlavním důvodem bylo propagandistické stereotypní vykreslení husitů, přejímá ze své disertace. Zde jej však zakládá pouze na jediném citátu z kroniky Eneáše Silvia Piccolominiho. Tato tvrzení tak působí jako poněkud nadbytečná a nedokončená snaha o přidanou hodnotu na závěr jinak zdařilého výzkumu.

Germanistka Gisela Vollmann-Profe ve svém příspěvku sleduje husitskou revoluci v zrcadle pruského kronikářství. Oproti své starší studii, věnované popisu husitského vpádu roku 1433 v Ältere Hochmeisterchronik, rozšířila pramenovou základnu o další tři historiografická díla (Conrad Bitschins Fortsetzung der Chronik Peters von Dusburg; Laurentius Blumenhaus Historia de ordine Theutonicorum cruciferorum; Fortsetzung der Posilge-Chronik). Autorka jednotlivé kroniky analyzuje z hlediska pozice a smýšlení jejich autorů. Největšího prostoru se dostává jedině, zato však obsáhlé zprávě o husitech na konci Ältere Hochmeisterchronik, která v rámci kroniky tvoří samostatné dílo nového „žurnalistického“ žánru (tzv. *neue Zeitung*). V závěru autorka srovnává analyzované kroniky s dalšími zahraničními narativními prameny, ve kterých nachází podobná specifika výpovědí o Husovi a husitech.

Závěrečný oddíl knihy, věnovaný obrazu husitství v 19. a 20. století, tvoří stať Thomase Wünsche. Autor zde sleduje husitství jako paradigma ve výkladu českých dějin, přičemž se soustředí zejména na dílo Františka Palackého a Josefa Pekaře, v menší míře pak i Tomáše G. Masaryka. I když autor vystihl podstatné rysy „sporu o smysl českých dějin“, pro české publikum nebudou autorovy závěry nijak překvapivé.

Recenzovanému souboru studií lze mimo faktu, že některé příspěvky neoplývají invencí a novými prameny, vytknout také opakování podrobného výkladu týchž témat. Dvojitě až trojitě popisy okolností vyhlášení první křižáky, obsahu čtyř artikulů pražských, jejich rozdělení mezi jednotlivé mluvčí na basilejském koncilu nebo životopisu Ulricha Grünsledera působí při čtení sborníku jako celku poněkud únavně. Také avizovaný příslib interdisciplinaritů zůstal naplněn jen zpola, protože jakkoli se na sestavení svazku podíleli zástupci různých disciplín, charakter jejich statí ve všech případech odpovídá pojetí vědy historické.

ONDŘEJ VODIČKA

EDICE A POMOCNÉ VĚDY HISTORICKÉ

Dicta de tempore Magistro Iohanni Hus attributa, ed. Jana ZACHOVÁ apographo a Bohumil Ryba confectio usa, 2 vol., Brepols, Turnhout 2011 (= *Magistri Iohannis Hus Opera omnia* 26A-26B – *Dubia* 1 / *Corpus christianorum. Continuatio mediaevalis* 239–239A)

1590 s., ISBN 978-2-503-03000-5

Postila *Dicta de tempore* měla být původně vydána jako 14. svazek řady *Magistri Iohannis Hus Opera omnia*. Po inkorporaci Husových spisů do série *Corpus christianorum* vyšla pod číslem 26 jako *Dubia* 1. V souladu se zařazením mezi spisy pochybné je na titulním listě namísto údaje o Husovi jako autorovi opatřena formulací „magistro Iohanni Hus attributa“. Jedná se o evangelijní postilu *de tempore* se třemi kázáními na svátky svatých (Štěpána, Jana Evangelisty a na Hromnice), jedním kázáním posvícenským a jedním pohřebním; na neděli Sexagesima